

ZORAN PAVLOVIĆ: kompozicija

beleška o mladoj nemačkoj prozi 60-tih godina

Pod naslovom „Atelje“ poznata izdavačka kuća „Fischer“ objavila je malenu antologiju nemačke proze koja treba da demonstrira situaciju 60-tih godina ovog veka. Iako antologija ne predstavlja stvarni pregled autora koji su po prvi put objavljeni posle rata (izostali su istočnonemački pisci Johannes Bobrowski, Franc Faman, Stefan Hermlin, Diter Nol i Krista Rajnh), ipak ovaj mali simpozijum okuplja impozantan broj od dvadeset imena posteratne generacije, sa većinom neobjavljenih tekstova, prema subjektivnom odбору samih autora. Među izabranicima ove antologije nalaze se i pisac čudnog „Limenog bubnja“, Ginter Gras, koji stalno živi u Parizu, autor „Ridokose“ Alfred Anders, nastanjen u Svajcarskoj, već dovoljno slavljeni Hajnrih Bel („Kuća bez čuvara“), napadani Jonson, epikar berlinskog pitanja („Treća knjiga o Ahimu“), zatim najistaknutije posteratne nemačke spisateljice: Ingeborg Bahman („Tridesete godine“) i Ilze Ajhinger, te nosilac nagrade „Georg Bihner“, pesnik i prevodilac s ruskog, Paul Celan, ironični hroničar Volfiditrih Snure, seriozni interpret Kafke, romansijer Martin Valzer, blaženo satirični stilista Nonenman i dr.

Nemačka proza poslednjih godina predstavlja zajedničke napore mladih autora da „zasnuju novi svet“ (Bahman), izgrade „nove varoši“ (Ajhinger), gde se staro građevinsko kamenje pokazuje kao neupotrebljivo (Herman Lins), sturgnost sumnjiva (Helmut Hajsenbitel), susedi nametljivi (Valzer), gosti neugodni. Taj njen pokušaj je i odricanje od površine jedne realnosti koja nije postala neupotrebljiva samo zahvaljujući ilustracijama.

Volfiditrih Snure je pisao najizrazajnije i najneposrednije o prvim godinama posteratne nemačke stvarnosti i literaturе: „Tada niko nije počeo da piše s preduzimljivošću da postane pisac. Pisalo se jer se nije moglo drukčije. Pisalo bi se da bi se upozorilo. To nije bilo jednostavno pisanje. Nije bilo etičke podrške. Nije postojao literarni uzor. Nije postojala tradicija. Postojala je samo stvarnost. Niti je jezik bio potreban; godine nacizma i rata uprijale su ga. S njega se mukotrpno morala otkivati reč po reč. Sa svakim „i“, svakim pridevom, postupalo se oprezno. Novi jezik koji je tako nastao, nije bio lep. On je delovao sipljivo i ogoljeno. U nekim od ovih priča, deca, preuzimajući na sebe zadatak eksploracije, postaju oruđe za ispitivanje jezika. Ipak, ovdje ne može biti govora o neoprimitivizmu već samo o oprezi onih koji su se opekli: „sadržaj kao otpor, izgovor na formu“ (Gras)

Lopšte uzdev, istorija nemačke književnosti je često (i s pravom) prikazivala nasleđe dubokog duha i golog iskaza, istovremeno. Ista pozornica literature posle 1945. istura ju-nake koji to neće da budu, negativne heroje uzima za figure romanekne mašte, a hronologija tada beleži pise koji se osećaju zanatijama. Oko desetak godina naovamo, dijalog iz zanatijске radionice dobija više na težini od izleta u metafiziku; u časopisima, estradnim razgovorima, intervjuima i antologijama (Helelerova „Tranzit“ i Encensbergerov „Muzej moderne poezije“) pisci se slobodnije opredeljuju

po gledu književne teorije i prakse. Njihov prekor upućen formalizmu čini se istovremeno i kao priznanje. Na isti način stare književne kategorije, rafinise i manire izazivaju odijum i prezrenje. Savremeni pisci se služe efektima koje je još 1940. označio Breht: „izneti na video stvarnost, prekidajući diplomatske odnose s njom“; oni upotrebljavaju gestove ukazivanja i samo se formalno služe primenom prozom: baš zahvaljujući najmlađim piscima stali su u prvi red poučni komad, parabola, basna, model. Ni čitaocima ni piscima, međutim, ne čini se više jednostavnim pridevanje moralnog činoca. To izaziva utisak licemernog i namješteno i pogrešno se shvata kao nemoćno podražavanje naivne attitude. Ali duga geneza u ispitivanju jezika, forme i poruke, govori danas o svesti da su iskrenost i skromnost, oštroumnost i moralni stav osnovni imperativi mlade nemačke proze.

Naš izbor načinjen je prema knjizi „Das Atelier“, savremena nemačka proza, uredio Klaus Vagenbah, „Fischer Bucherei“, Frankfurt am Majn, Hamburg, 1962.

Nejednaki TRIO predstavlja upravo neke od tendencija nemačke mlade proze; preciznog posmatrača kolektivne psihologije Helmuta Hajsenbitela, koji nas ponekad poseđa na neodoljivu preciznost Kjerkegorovih sudova, demitizujućeg Sziža podeljene Nemačke Uve Jonsona koji se bori za čoveka s obeju strana rase, poetičnog Ezopa Paula Celana, oslobodnog predrasuda žice i političke didaktike.

PODACI:

PAUL CELAN, dođen 1920. u Cernovicu (Bukovina). Od 1948. god. živi u Parizu. 1958. dobija nagradu „slobodnog i hanzeatskog grada Bremena“, 1960. nagradu Georg Bihner, Knjige: „Pesak iz urni“, pesme (1948), „Bulka i uspomena“, pesme označene kao „datum u posleratnoj nemačkoj poeziji“, „Pesme“ (1952), „Od praga do praga“, pesme (1955), „Jezika mreža“, pesme (1959), „Meridijan“, besede (1961). Prevodi s ruskog (Dostojevski), francuskog, engleskog. „Razgovor u gori“ napisan 1959, objavljen je u drugoj svesci „Neue Rundschau“ 1960.

UVE JONSON, rođen u Kaminu (Pomeranija), Studirao je germanistiku u Rostoku i Lajpcigu. Od 1959. živi u Berlinu; 1960. dobija nagradu „Fontane“, 1962. nagradu „Fromentor“ za izvornost i avangardizama.

Knjige: „Pretpostavke o Jakobu“, roman (1959), „Treća knjiga o Ahimu“ roman, 1961), „Jona na primer“ napisan je 1958, objavljen je u svesci XXV. 1960, časopisa „Bothege Oscure“.

HELMUT HAJSENBITEL, rođen 1921. u Vilhelmsshafenu. Studije germanistike, teorije književnosti, istorije umetnosti u Lajpcigu i Hamburgu. Urednik emisije Radio-esej na „Južnonemačkom radiju“, 1960. dobija nagradu „Hugo Jakob“. Knjige: „Kombinacije“ (1954), „Topografija“ (1956), „Knjiga tekstova I“ (1960), „Knjiga tekstova II“ (1961). „Svotovi“ su prvi put objavljeni u knjizi „Atelje“.

Slodoban MILETIC

jože olaj

veče

Kao potmuli zvuk
odleću još poslednje ptice
kroz crveni, teški vazduh.
Talasa se šupljina glasa
drhte još ruke
i pomiču se usne,
neko će možda da krikne
duboko u šumi,
duboko u tamnoj šumi,
začaran u drvo,
obaljen na zemlju,
tamnu večnu zemlju.
Posle padaće na njega
potmuli zvuk
odletelih ptica.

Umreće drvo,
umreće krik drveta
u dobokoj tamnoj šumi.

noć

Opet noć. Stojimo
žedni na vetru
i slušamo
lepet krila:
ptice poslednje več ptice
preko naših skrivenih domova.
Deca viču
a konji se u stajama
propinju, drhte,
pored ognjišta
kleče žene,
selom kruži andjeo
prozračnih krila,
izbođenih očiju,
trula vrata
škripe na vetru,
polako u mukli plašt noći
tonu poslednje ptice.
Stojimo sami na vetru
a od obzorja se još
vraća
šum odletelih ptica.

radiša perić

krtica

Možda sam samo krtica
olinjala krtica
od stisaka zemlje
od crnih poljubaca moje ljubavnice

Sinoć
umalo me ne zgazi mesec
i zato povlačim glavu
u utrobu zemlje
i sišem njene grud
sišem kao pijavica

orance

Budem li mek kao mesečina
bez škrice raonika i zglobova
kičme se ne krive
rogovi ne lome
Budu li brade od zovine srži
prepune vena ponornica
sjednje se sve protoplazme
zatrudne ruke seljaka

antonije marinković

otvaranje

cvrkut mi po cvrkut
iz usta

ruku mi daj

sva nebesa u meni
rasklope se

usne mi daj

za dve sam večnosti
produžen

put kroz kosmos

u rujni predeo
kosmosa
kakvog nema
udjem
sva radesa zvone
u glasu tvom
kaplje mleko
a zatim
rosa
u stopalu mi
krvari
trn